

Verslag Studieverblijf Duke University

januari 2012 tot augustus 2012

Jan Martijn Abrahamse

Inleiding

In verband met mijn promotieonderzoek aan de Vrije Universiteit in Amsterdam, onder auspiciën van het Baptisten Seminarium, kreeg ik de mogelijkheid om voor enige tijd te werken en te studeren aan Duke University in Durham, North Carolina. Zo vertrok ik met mijn vrouw en twee jonge kinderen voor 7 maanden naar het buitenland.

Na een lange en uitputtende reis van ongeveer 12 uur vliegen landden we op Raleigh-Durham Airport. Hier pakten we de huurauto om naar onze eindbestemming te rijden. In het donker, op onbekende wegen, met huilende kinderen op de achterbank, was dat behoorlijk spannend. En, zoals we later zouden horen, niet helemaal ongevaarlijk. Aangezien ik de route van ongeveer 35 mijl reeds in Nederland had bestudeerd, konden we het snel vinden.

De eerste week, begonnen met een vet Amerikaans ontbijt, stond geheel in het teken van verkennen en ontdekken. Mijn werk op Duke zou pas de volgende week beginnen. Het was heel raar om ineens in een andere maatschappij, waarin alles anders is en er anders uitziet, rond te rijden en deel uit te maken van het gewone leven.

Wonen en leven

Vanuit Nederland hadden we reeds een huis gehuurd op ongeveer 5 mijl van de campus van Duke University. Dit zou goed te fietsen zijn. Bovendien was er een bushalte dichtbij, zodat ook met de bus gereisd kon worden. In de praktijk viel dit tegen. Niet alleen omdat fietsen behoorlijke risico's met zich meebracht, het verkeer is niet berekend op fietsers, maar ook omdat er nauwelijks fietspaden zijn. Dat ben je als Nederlander niet gewend. Gedurende ons verblijf, hoorden we – niet verrassend – regelmatig van fietsongelukken. Daarom besloot ik de bus te nemen. In Nederland is het openbaar vervoer hét aangewezen transportmiddel voor studenten. Hier bleek het vooral door de arme en zwarte bevolking gebruikt te worden. Regelmatig was ik de enige blanke op de bus. Het was de eerste kennismaking met de diepgaande sociale segregatie in de Zuidelijk Amerikaanse samenleving.

Ons huis lag bovendien net aan de ‘foute’ kant van Durham. Durham zelf staat wijd en zijd bekend als crimineel. In de afgelopen tien jaar was hierin verandering gekomen, maar nog steeds was de oostelijke kant van de stad hoofdzakelijk arm, zwart en niet zelden crimineel. Leefde een groot deel van de Duke populatie aan de witte en rijke kant van de stad – grote huizen, netjes gemaaide gazons, gezamenlijke zwembaden en tennisbanen – zo kwam ik elke morgen uit het eenvoudige deel.

Een groot voordeel was de aanwezigheid van het *Museum of Life and Science* vlakbij. Een combinatie van dierentuin, kinderboerderij en NEMO in één. Met een jaarkaart konden we dit bezoeken zo vaak we wilden. Mijn vrouw maakte hier dan ook regelmatig gebruik van.

Elke week deden we samen boodschappen, zowel in de Walmart als bij de Target. De eerste lag in het oostelijk deel en trok vooral de armere en zwarte bevolking. De tweede lag vlakbij Duke en bestond vooral uit witte mensen.

Kerk

Onze kerk lag precies op de grens tussen wit en zwart, arm en rijk. Toch zaten er maar enkele Afro-Amerikanen ’s zondags in de banken. Niet zo verrassend aangezien een *black church* slechts enkele honderden meters verderop lag. Durham als county, telt meer dan 700 kerken. Dus overal waar je rijdt zie kerken. Grote en imposante gebouwen, alsook kleine en vervallen shops waarin mensen samenkomen. Wij bezochten *First Baptist Church Durham* (FBC). Een conservatief calvinistische baptistengemeente, aangesloten bij de *Southern Baptists*. Eerder waren we een paar weken naar *Watts Street Baptist Church* gegaan, een progressieve en meer liberale baptistengemeente, die behoorde tot de *Cooperative Baptist Fellowship*. Het cultuurverschil tussen beide gemeenten kon niet groter en toont reeds aan hoe verschillend de baptistenwereld is in de VS. In Nederland kennen we verscheidenheid, maar hier waar de baptisten tot de *mainstream* behoren, is dat nog manifester. Beide gemeenten hadden voor elkaar ook geen goed woord over. Waar *Watts Street* hoog liturgisch was, trachtte FBC moderne muziek te incorporeren. Waar *Watts Street* ten aanzien van ethische zaken (zoals samenwonen en gepraktiseerde homoseksualiteit) een ontvankelijke houding had, daar was FBC afwijzend. Ook ‘vrouwen in het ambt’ was voor *Watts Street* reeds lang een normale zaak. Voor FBC was men hierop teruggekomen met de komst van de nieuwe predikant 14 jaar geleden. Maar het cultuurverschil ging verder. Waar in FBC de Amerikaanse vlag nog in de hoek van de *sanctuary* stond, daar was dit voor de ander een afschuw. *Watts Street* was een plek waar vanuit een sterk pacifisme elke vorm van militarisme en nationalisme verdacht waren. De vlag representeert juist de gewapende strijd voor vrijheid in de wereldoorlogen.

Duke Divinity School

De uitgestrekte campus van Duke University vormt een groot deel van Durham. Naast de belangrijkste werkgever, vooral het ziekenhuis, is Duke ook de grootste toeristische trekpleister. Het centrale gedeelte van de West-Campus met de karakteristieke Duke Chapel is een bekende plek. Ooit gebouwd in de jaren '30 met het geld van de tabaksbaron die luisterde naar de naam Duke naar het voorbeeld van Oxford en Cambridge. Hoewel Duke natuurlijk niet direct kan bogen op de geschiedenis van deze Engelse Universiteiten, doet Duke wel heel statig Engels aan. In de VS zelf, en zeker in het Zuiden, is Duke een grote naam. Als *private research university*, zoals ook Yale en Harvard, is het een prestigieuze plek om te werken en te studeren. Slechts mensen met voldoende score én – niet onbelangrijk – geld, die zijn welkom. Een gemiddeld jaar voor de *undergraduate* kost ongeveer 50.000 tot 60.000 dollar. Een heel bedrag dus, dat voor armere studenten slechts kan worden opgebracht door leningen en fondsen.

Duke University, en vooral haar Divinity School, lijkt in veel opzichten op *Watts Street*. Progressief en opkomend voor minderheden. Waar 50 jaar geleden Afro-Amerikanen niet welkom waren, daar vormt *Black Theology* nu een onmisbaar onderdeel van het curriculum. De aandacht voor bevrijdingstheologie is enorm. In dat opzicht is ook Duke, hoewel progressief, echt nog een voorbeeld van een cultuur waarin het christendom dominant is. Meer dan eens viel mij op dat het zuiden van Amerika lijkt op Nederland vijftig jaar geleden.

Duke Divinity School is gelokaliseerd in hartje campus direct naast Duke Chapel. Het is voorzien van een prachtig gebouw, een gloednieuwe eigen kapel en een grote bibliotheek, waar ik ook een eigen studietafel kreeg. De luxe van Duke bleek alleen al daaruit dat we als studenten gratis konden printen en kopiëren. Bovendien was de grote bibliotheek van Duke, *Perkins Library*, er direct aan verbonden zodat alle ontbrekende boeken direct aangeleverd konden worden.

De staf van Duke kent enkele zeer vooraanstaande theologen, aan wiens voeten ik ook mocht zitten. O.a. de ethicus Stanley J. Hauerwas, nieuwtestamenticus Richard B. Hays, historicus David C. Steinmetz, en systematicus Geoffrey Wainwright. Deze figuren hebben Duke Divinity gemaakt tot de vooraanstaande plek die het heeft onder de theologische instituten.

Onderwijs

Naast mijn onderzoek in het kader van mijn promotie heb ik drie vakken gevolgd die ondersteunend waren voor mijn eigen onderzoek, en tegelijk enig inzicht gaven in de Amerikaanse theologiebeoefening: English Reformation (Steinmetz), Dogmatics as Apologetics (Hauerwas, Wells) en Free Church Theology (Curtis W. Freeman).

Met Steinmetz zijn we door de ontwikkelingsgeschiedenis van de Engelse Reformatie gegaan. Dit stond in direct verband met mijn onderzoek dat deels gewijd is aan de Engelse Separatist Robert Browne. Het was een zeer boeiend vak, dat met de enorme kennis van Steinmetz van zeer veel waarde is geweest voor mijn begrip van dit tijdvak. Grofweg behandelden we de stof van Henry VII tot aan James II. Steinmetz benadrukte de relatie tussen de Continentale Reformatie en de Engelse Reformatie. De tweede kon niet bestaan zonder de eerste.

Met Hauerwas en Wells gingen we door de 20ste eeuwse theologen op de verhouding kerk en maatschappij, de verantwoording van het christelijk geloof tegenover de wereld. Hierbij kwamen theologen en denkers als Tillich, Niebuhr, C.S. Lewis, C.K. Chesterton, Karl Barth e.a. aan bod. Belangrijk voor zowel Hauerwas als Wells was de nadruk op de persoon van Christus als centrum en speerpunt van het christelijk geloof en een wantrouwen van de maatschappelijke relevantie.

Met Curtis Freeman, tevens mijn begeleider in mijn onderzoek, gingen we door de verschillende onderdelen van vrijkerkelijke theologie. Vast onderdeel hiervan was *black theology*. Dit was voor mij nieuw. Zeker gecombineerd met een klas die voor meer dan de helft uit Afro-Amerikaanse studenten bestond. Hun inbreng gecombineerd met het boek gaf een zeer boeiend inzicht in het Amerikaanse baptisme; enerzijds de variëteit tussen de verschillende stromingen, maar ook de harde tegenstellingen.

De manier waarop colleges vorm krijgen is behoorlijk verschillend. Zo wordt elk vak een geheel semester gegeven. Een vak bestaat dus niet, zoals in Nederland uit 3 tot 6 ontmoetingen, maar c. 12 ontmoetingen. Met als gevolg dat er tijdens de colleges niet slechts op de hoofdlijnen wordt gelet en dat er een langer 'rijpingsproces' is voor studenten. Opvallend is ook de hoeveelheid opgegeven literatuur. Voor een vak krijgt een student al snel een lijst met 5-10 boeken die in zijn geheel gelezen dienen te worden. En hiervan moeten meestal ook verslagen worden ingeleverd. Kortom, er wordt langer de tijd genomen en er wordt heel veel meer gelezen. Dit heeft denk ik te maken met het feit dat vele studenten geen theologische vooropleiding hebben. In Nederland moet een student een theologische bacheloropleiding hebben gedaan alvorens hij of zij aan een theologische master kan

beginnen. In de VS kan iedereen met willekeurig welke vooropleiding theologie gaan studeren. Dat betekent dat het geheel van de theologische input in de master moet komen. De vakken zijn mede daardoor veel groter en intensiever. Het verschil heeft mijn visie op onderwijs bijgesteld. Ik denk dat het Nederlandse systeem, dat semesters verder opdeelt in blokken, tekort schiet aan diepte en rijping. Vakken worden als *fastfood* aangeboden, als een grote snuffelschuur, waaraan iedereen even mag ruiken. In de VS wordt er meer aan kwaliteit gedaan, dan aan kwantiteit. Hoewel, zoals gezegd, men veel meer leest. Daarbij moet worden aangemerkt, dat men vrijwel alleen Engelse literatuur tot zich neemt. Duitse, Franse en Nederlandse theologie blijven buiten schot. Er ontstaat daardoor een zeer Americano-centristische manier van theologie bedrijven. Voor iemand uit Europa bijzonder interessant en leerzaam, maar tegelijk valt op hoezeer de Europese context onbekend is. De impact van de secularisatie, de marginale positie van de kerk en de scheiding tussen de privé en publieke ruimte als kader van de Europese theologie worden niet begrepen. Tegelijk is een groot deel van de Amerikanen, zelfs de jongeren, ook niet geïnteresseerd in Europa, laat staan Nederland. Dus een gesprek hierover kwam ook niet heel ver.

De problematiek die aan Duke naar voren kwam in de colleges gaat meestal over segregatie, de rol relatie tussen zwarte en blanke kerken (en minderheden in het algemeen), de rol van het nationalisme in de geloofsbeleving en zaken als ‘just war’. Opnieuw valt het verschil met Europa op. Het heeft mij ook bepaald bij de contextualiteit van een theoloog als Stanley Hauerwas, die ook in Nederland gretig aftrek vindt. Amerikanen en Europeanen hebben een totaal andere context als het gaat om theologie. Iets wat helemaal opvalt wanneer je een ‘fellow-European’ ontmoet, onmiddellijk ervaar je een band omdat het iemand is van je eigen continent.

Persoonlijk onderzoek

Gedurende de 7 maanden in Durham heb ik ook gewerkt aan het eerste hoofdstuk van mijn onderzoek naar de rol van het ambt binnen het congregationalisme, specifiek: wat is ordinatie? Reeds begon ik met schrijven, maar vooral in mijn laatste periode (medio juni-juli) heb ik hieraan stevig gewerkt. Iedere dag werkte ik van 9-5 in de bibliotheek. Zo kon ik echt ‘meters maken’. Zo nu en dan had ik hierover gesprekken met mijn lokale begeleider professor Curtis Freeman. Hij voorzag mijn concept van kritiek en vervolgens namen we de volgende stappen door. Aangezien ik mijn proefschrift in het Engels schrijf, bracht het verblijf in de VS als enorm pluspunt dat ik mij verder in het Engels kon ontwikkelen. Tevens was

mijn begeleider goed in staat mijn stukken te corrigeren en ook tips te geven wat betreft zinsopbouw etc.

Naast de taal bood de Amerikaanse context het voordeel van het ruimschootse aanbod van vrijkerkelijke en baptistentheologie. In Nederland is dit altijd een klein aandeel. De protestantse theologie wordt gedomineerd de gereformeerde theologie. Hier kon ik uitgebreid grasduinen en daardoor mijn blikveld verbreden.

In het algemeen was het een geweldig voordeel om 7 maanden non-stop aan mijn onderzoek te kunnen werken. Zeker omdat ik met mijn eerste hoofdstuk bezig was. Dit vereist toch wel de nodige concentratie, aangezien je hierin de basis legt van je hele onderzoek. Het doordenkt en omschrijft het te onderzoeken ‘probleem’, bepaalt de koers, bakent af en doordenkt de stappen die nodig zijn om je ‘probleem’ op te lossen. Het vreemdelingschap in de VS bood ook de gelegenheid om je af te zonderen en in betrekkelijk isolement je op je onderzoek te richten. Dit geeft afstand tot de Nederlandse context en de Nederlandse theologie.

Naast mijn hoofdstuk heb ik gewerkt aan een artikel dat ik hoop te publiceren in een Engelstalig tijdschrift. Na grondige herziening onder leiding van één van Dukes taaldeskundigen, Judith Heyhoe, werd het gelezen door reformatiedeskundigen David Steinmetz (Duke University), Kenneth P. Minkema, Adriaan Neele (Yale University), en Puriteinenkenner John Coffey (University of Leicester).

Conferenties

Vanuit mijn persoonlijk onderzoek kreeg ik ook de gelegenheid om kleine vruchten hiervan te delen op twee meerdaagse conferenties, waar een groep van (internationaal) gerenommeerde baptistentheologen aanwezig was.

De eerste conferentie was georganiseerd door de *Baptist History and Heritage Society* in samenwerking met de Cambell University in Raleigh (NC). Hierbij kwamen zo’n vijftig tot zestig mensen, actief binnen de geschiedenis van het baptisme, samen. Opvallend was de gevorderde leeftijd van de meeste aanwezigen. Er was weinig nieuwe aanwas van jonge mensen. Tevens openbaarde zich een nieuw fenomeen dat we in Nederland bijna niet kennen. Een groot deel van de mensen die zich bezig houden met de geschiedenis van het baptisme doen dit niet vanuit de theologie maar vanuit de historische wetenschap. Dit toont reeds aan hoezeer het baptisme deel is van de cultuur in de VS. Het is een zelfstandig onderdeel binnen het departement geschiedenis. Het accent is dan ook anders dan dat ik gewend ben in Nederland, waarbij het *theologische* een veel grotere rol speelt. Typerend was de

openingslezing getiteld “Nurturing the Vision: Highlights from a 200 Year Old Baptist Church in Raleigh,” terwijl nota bene het thema van de conferentie *Baptists and Theology* was. Samen met mijn begeleider was ik één van de weinige theologen. Tijdens deze conferentie mocht ik mijn eerste lezing houden. Dit was een hele uitdaging. Onder de titel “Conscience in Need of Catholicity” besprak ik de zwakte van het baptisme en de vrijkerkelijke ecclesiologie als gaat om het besef dat ons geloof bestaat bij traditie dat ons verbindt met de kerk van alle eeuwen. Dit bracht zelfs tijdens de conferentie de confrontatie met de spreker na mij, die opnieuw de nadruk legde op de het persoonlijke of liever, individualistische. Over het algemeen werd mijn lezing goed ontvangen en werden er zinnige vragen gesteld. Verder heb ik meerdere goede contacten opgedaan.

De tweede conferentie was de *International Conference of Baptist Studies IV*, wat ditmaal werd gehost door Southeastern Baptist Theological Seminary, Wake Forest (NC). Dit was een grotere conferentie en bovendien internationaler, waarbij er ook veel sprekers uit Europa aanwezig waren. Dit maakte het voor mij veel boeiender. Immers ‘mijn wereld’ nam zo in grote getale deel aan deze conferentie. Zo waren er vele Engelsen, een Let, een Italiaan etc. Bovendien lagen de bijdragen ook veel meer binnen mijn eigen terrein, wat naast de ecclesiologie ook de Engelse Reformatie behelst. Mijn eigen lezing was getiteld: “John Smyth and the ABC of Brownisme: How Smyth misspelled Browne”. Door middel van een comparatieve lezing van Smyth en Browne probeerde ik aan te tonen dat Smyth geen Brownist was, zoals wordt aangenomen. Hiernaast had ik heel goed contact met andere aanwezigen, vooral professor John Coffey van de University of Leicester.

Overige werkzaamheden

Naast mijn onderzoek en aan mijn onderzoek gerelateerde werkzaamheden, heb ik ten eerste een aantal keer een opiniecolumn voor het *Nederlands Dagblad* geschreven (zie bijlage A). Reeds vooraf aan mijn vertrek heb ik hier reeds contact voor aangezocht met de bewuste redactie. De rode draad door deze columns was vooraf afgestemd op “de relatie tussen religie en maatschappij in de Verenigde Staten”. Juist vanuit onze gesecculariseerde context, waar we spreken over de marginaliteit van de kerk, leek het mij bijzonder boeiend om eens te bezien hoe religie vorm krijgt en geeft aan de maatschappij als geheel. In de praktijk zijn mijn columns veelal gekoppeld aan bepaalde grote gebeurtenissen: Martin Luther King-day, Super Tuesday, referendum over grondwetswijziging in North-Carolina etc.

Ten tweede heb ik een artikel geschreven in een themanummer van *Soteria* (tijdschrift voor evangelische theologische bezinning) rond ‘Oordeel en hel’. Ook hiervoor heb ik mijn

insteek genomen vanuit de Amerikaanse context door specifiek in te zoomen op de klassieke preek *Sinners in the hands of an angry God* van Jonathan Edwards. Deze preek wordt door iedere school in Amerika besproken en behoort daarnaast tot de bakermat van de Evangelische beweging (zie bijlage A).

Ten derde, heb ik de kans genomen om eens in gesprek te gaan met de gerenommeerde theoloog Stanley Hauerwas, over een thema dat in de Nederlandse en Amerikaanse context actueel is: de kerk in relatie tot homoseksualiteit. Het werd een boeiend interview dat gepubliceerd kon worden in het laatste nummer van *CV-Koers*, thans *De Nieuwe Koers* (zie bijlage A).

Conclusies

De periode van zeven maanden is zeer stimulerend geweest voor ons als gezin en voor mij persoonlijk in mijn onderzoek. Het was verdiepend, verbredend en vormend. Verder heb ik mijn gestelde doelen allen kunnen bereiken.

Verdiepend, omdat het mijn kennis van het baptisme, juist wat betreft het internationale perspectief, heeft vergroot. De gesprekken met baptisten uit de brede waaier van baptisten in de VS, het deelnemen aan een plaatselijke baptistengemeente, het lezen van Amerikaanse lectuur in Amerikaanse setting en de colleges hebben hier buitengewoon aan meegewerkt.

Verbredend, omdat een internationaal perspectief helpt om de Nederlandse situatie vanuit den vreemden te bekijken en hierop te reflecteren. De krachten en zwakten lichten zo snel op. Als Nederlandse christenen kunnen we leren van de Amerikanen wat betreft visie. Zoals bekend zijn Amerikanen enorme visionairs, die tegelijk hun visie kunnen omzetten in concrete daden. Hierbij laten ze zich niet snel ophouden door tegenvallende resultaten, maar zijn zij immer positief ingesteld. Verbredend was ook het ontmoeten van de verschillende theologen en stromingen, alsook de Amerikaanse college-stijl. Wat betreft het laatstgenoemde zouden wij in Nederland een hoop kunnen leren.

Vormend, omdat we als gezin een periode apart hebben kunnen zetten. Vanzelf doe je veel meer samen en trek je samen op. Ook begin je als gezin opnieuw wat betreft kerkgang e.d. Dat heeft de relatie onderling heel erg versterkt en verdiept. Dat werkt vormend als

persoon. Zeker ook in de relatie tot anderen. Je moet opnieuw beginnen en je moet je eigen persoon opnieuw neerzetten. Er zijn geen patronen waarin je vervalt. En dus ben je je zeer bewust van jezelf en de manier waarop je jezelf presenteert. Een ander aspect wat vormend genoemd kan worden is het verschil wat betreft de maatschappelijke rol van religie. Waar in Nederland de secularisatie reeds passé is, daar is deze in het Zuiden van de VS nauwelijks begonnen. Het is mij opgevallen hoezeer Nederlandse christenen ‘product’ zijn van de secularisatie en de privatisering van religie.

Mijn gestelde doelen zijn bereikt. Ik had mij voorgenomen mijn eerste hoofdstuk te schrijven, aan één conferentie deel te nemen – specifiek door een lezing te geven – en een artikel af te ronden. Al deze doelen zijn bereikt. Mijn geschreven hoofdstuk is waarderend aangenomen door mijn Nederlandse promotors, prof. dr. E.A.J.G. van der Borght en prof. dr. H.A. Bakker. Mijn geschreven artikel is in september besproken binnen de sectie dogmatiek en oecumene aan de VU en werd ook positief gewaardeerd. Ik hoop dat het lukt om dit artikel binnen afzienbare tijd te publiceren in een vooraanstaand theologisch tijdschrift.

Bijlage A

1. “Een zaak van leven en dood: Hel en heil in Jonathan Edwards’ *Sinners in the hands of an angry God*.” *Soteria* 29, no. 3 (2012): 51-58.
2. “Risico’s en Deo Volente,” *Nederlands Dagblad*, July 30th, 2012.
3. “Frank Ouweneel is ook slachtoffer,” *Nederlands Dagblad*, July 13th, 2012.
4. “We hebben van het huwelijk iets romantisch gemaakt,” *CV-Koers* no. 7 (2012): 48-53.
5. “Overheidsdefinitie van huwelijk doet er niet toe,” *Nederlands Dagblad*, April 11th, 2012.
6. “Geen Super Tuesday, maar via Dolorosa,” *Nederlands Dagblad*, March 10th, 2012.
7. “Ik ben trots onaangepast te zijn,” *Nederlands Dagblad*, February 17th, 2012.